

TOVĂRĂȘIA

Foaie economică, care cuprinde tot felul de povețe, și răspunsuri la întrebări, despre formarea și conducerea
tovărășilor și însoțirilor economice,
 cu sfaturi pentru agricultură, meserii și negoț, și cu îndrumări pentru valorizarea produselor economice

Întocmită de VAS. C. OSVADĂ

Apare în 10, 20 și 30. a fiecărei luni.

Ca adaus la „LIBERTATEA“.

Anul II.

ORĂȘTIE, 20 Maiu v. 1907.

Nrul 15.

Tovărășiile și școlile noastre.

În fața legii de școale alui Apponyi ce în curînd va fi lege obligatoare, mulți dintre fruntașii noștri, caută după mijloace potrivite, care s'au să ne asigure școalele, sau în cazul cel mai rău, să ne înlesnească, în lipsa școalelor, dezvoltarea cărții și a culturii naționale românești. Deslegarea — planul de lucru — este cu atît mai greu cu cît pînă acum ne lipsesc ori-ce date sigure privitoare atît la numărul școalelor și a învățătorilor români, cît și la suma salariilor de pînă acum și la suma la care ar trebui să ajungă salariile, ca să răspundă rînduieiilor din noua lege. Astfel de date sigure nu s'au rînduit, cum ar trebui, nici chiar la Consistoarele noastre, așa că azi numai pe nimerite să pot face socoteli aproximative.

În lipsa de alte date, ne folosim de datele, ce le-am scos și le-am publicat în »Tovărășia« — despre comunele românești. După aceste date în regatul ungar sunt 3085 comune românești, dintre cele 13 mii comune cîte sunt în țara întreagă. Socotind că în fiecare comună românească este o școală cu un învățător (în comunele în care nu sunt, le luăm suplinite cu comunele unde sunt mai mulți învățători), am avea în rotund 3000 învățători români confesionali. Plata acestora ar fi azi, socotind cîte 600 cor. de unul în sumă de 1 milion 800 mii coroane. Întregită la mijlociul de 1200 coroane ne-ar mai lipsi încă 1 mil. 800 mii cor. În total dar' ar trebui să dăm an de an numai pentru învățători

(în afară de alte trebuințe școlare!) cîte 3 milioane 600 mii coroane — rotund 3 milioane și jumătate! O sumă grozav de mare pentru poporul nostru de abia 3 milioane suflete! (și nu cîștigători!)

Toate fondurile și averile noastre pentru școalele elementare (căci numai acele vin aici în socoteală) abia credem să poată plăti din venitele lor proprii, mai mult ca 200 învățători cu salariul urcat după noua lege, în sumă de 240 mii coroane la an.

Dacă socotim că poporul nostru și pe mai departe va da pentru școale tot ca și pînă acum, totuși ar mai rămînea de acoperit încă o sumă de aproape 2 milioane coroane — an de an! Gîndindu-ne la suma aceasta, ni-să pare că propunerea ideal de frumoasă a dlui avocat E. Ungurean, ca băncile noastre, ajutate de marele public, să alcătuiască o bancă mare, din ale cărei venituri să se întregască salariile învățătorilor — e aproape cu neputință de împlinit.

Băncile noastre, ce le avem azi în număr de peste 120, care lucrează cu capitale proprii (acții și fonduri) în sumă de peste 20 milioane coroane — abia au pe an cîștig curat în sumă de vre-o 2 milioane și jumătate.

Pentru-ca să avem o bancă anume pentru școale, din venitele căreia să întregim salariile și cheltuielile — în sumă de peste 2 milioane! — ne-ar trebui cel puțin 15—20 milioane cor.! Oare putem noi acum să ne gîndim la putința împlinirii unui astfel de plan?

La aceea apoi abia ne putem gîndi, ca poporul din propriile puteri, pe lîngă ceea-ce

dă acum, să mai dea în viitor, an de an, încă o sumă de aproape 2 milioane cor. pentru acea școală, peste care nu el va porunci — nici așa cum a poruncit pînă acum.

Căci o astfel de dare, ar pune pe umerii fiecărui cap de familie (socotind familia din 4 membri, am avea ca 800 mii familii românești): cam 4—5 cor., pe sărac și pe bogat — ca dare școlară, singur numai pentru școlile confesionale!

E adevărat, că o astfel de sumă n'ar trebui să ni-să pară mult, dar' cine își dă sama de mulțimea săracilor noștri și de nevoile noastre, știe, că așa ceva e hotărîș cu neputința.

Alte fonduri, alte mijloace nu avem. Prin urmare cînd să va îndeplini rînduiala noii legi școlare — școalele noastre, în afară poate de 40—50 vor fi date perzării.

Aceasta e trista icoană. Și sfătuind asupra școalelor noastre de această stare faptică trebuie să ținem seamă!

În astfel de împrejurări, credem că e mai cu scop să ne gîndim, *cu ce am putea înlocui, ceea-ce perdem prin luarea școalelor?*

Pe lîngă o gazetărie puternică și pe lîngă biblioteci publice, fie la adăpostul »Asociațiunii«, fie la al bisericilor — nouă ni-să pare că cel mai bun mijloc pentru dăinuirea slovei și a învățaturii românești, ni-l'ar putea da **tovărășiile satești.**

Dacă în satele noastre ar înflori cîte una ori mai multe **tovărăși, direcțiunea acelor, adunările acelor, prelegerile ce le-ar pune la cale aceste tovarăși** — ar fi cele mai potrivite izvoare de învățatură și cultură românească!

Formarea de biblioteci și grupuri pentru cetire, împăr-

șirea de premii la tineret ce s'ar face cu ajutorul tovarășiilor și peste tot legătura și interesul ce ar fi în jurul acestor fel de tovarăși, *ne-ar putea despăgubi doar' mai bine pentru lipsa școalelor!*

Iată deci un nou și un prea puternic îndemn, ca să muncim cu mic, cu mare, pentru înzestrarea sateelor noastre cu tovarăși, fie la început ori cît de mărunțele și de plătînde.

F. C. O.

In primejdie — să dăm mână cu mînă!

Sfîrșitul roadei din acest an — mai ales în nutrețe și în grîne, — ne umple de îngrijorări.

Din toate părțile țării sosesc știri tînguitoare. În multe părți grîul n'a răsărit și agricultorii au fost siliți să are a doua oară și să samene primăvara. Și unde a răsărit, e rar de tot și buruienos peste măsură.

Pe finațe, iarba asemenea e slabă, iar trifoiul a iernat cît să poate de rău.

În unele părți a țării au năvălit și muștele columbace, care nu îngăduie peste zi să iasă vitele la pășune.

În jurul Hunedoarei, mai bine de o săptămînă, vitele nu pot fi scoase la pășune din pricina muștelor. Groaza oamenilor e mare, mai ales că în cîteva sate de pe Streiu, muștele au omorît 4 vaci și 2 viței. Ba în satul Teliuc, acum Luni a murit femeia lui Grec Iosif, mușcată și înveninată de muște!

Pacostea muștelor și lipsa nutrețului e cu atît mai simțită, cu cît prețul vitelor pînă acum a fost foarte urcat, (să vindea o vacă cu 400 cor. și o păreche de boi mijlocii cu 8—900 coroane!) Acum însă dorind fiecare să-și împuțineze

vitele, ca să poată nutri batâr pe cele rămase, deodată să imbulzesc în târguri cu toții și ca prin minune scad prețurile vitelor. Cu această scădere să perd averi întregi și sute de oameni ajung spre sapa de lemn.

Dacă la asta să va adăuga și lipsa grîului, scumpetea muncitorilor și sărăcia de nutreț ce amenință — vom putea înțelege primejdia cătră care ne apropiem.

Am dori mult, ca icoana ce o zugrăvim în frica de rău, să nu fie așa de neagră și primejdia să nu fie așa mare. Dumnezeu neamurilor să nu ne lase la rău!

Datorință avem însă, că încrezîndu-ne și rugîndu-ne la Dumnezeu, să căutăm din vreme să ne pregătim în fața răului. Locul jăluirii să-l ia chibzuiala așezată și dragostea de a ne sfătui, de a ne ajuta unii pe alții și mai ales de a lucra așa, ca ori-ce s'ar întîmpla, să fim pregătiți la toate.

Ne ținem de o sfîntă datorință să dăm economilor noștri și noi sfaturile frățești:

În fața primejdiei, sfatul nostru este: să ne întovășim! Căci la olaltă mai ușor vom putea purta greul năcazurilor. Înainte de toate sfătuim pe toți să grijască de grîul, ce-l mai au, ca de ochii din cap! După secere apoi să nu grăbească vinderea grîului nou — până nu să va alege cu prețul. Știm noi că multe plăți și multe dări să lasă până după secere, ca din grîul nou să fie plătite. Știm că aceste nu pot fi amî-nate. Tocmai pentru aceia sfătuim pe agricultorii noștri ca acum, înainte de secere, să se adune la sfat și să formeze în grabă baremi cîte o tovărășie ocazională (așa cum am arătat noi în „Tovărășia“!) cu scopul să-și vîndă în comun (toți împreună) grîul din anul acesta! Până să vină vremea vînzării în comun pe temeiul contractului de tovărășie și chezășuind unul pentru altul, să ridice dela vre-o bancă o anumită sumă după trebuințe, pe care apoi să o împartă între tovareși, ca anticipație (luare înainte) pe grîu, ca aceia să-și poată împlini lipsele cele mai arzătoare.

Toată lucrarea e foarte simplă și foarte ușor de isprăvit. În sat să caută o casă potrivită unde s'ar aduna grîul menit să fie vîndut. Tot grîul s'ar ciurui și după trebuință s'ar împărți în 2 ori 3 clase. S'ar însămna pentru fie-care tovarăș cît grîu și de ce clasă a dat spre vînzare. Cînd s'ar vinde după însemnările aceste, s'ar plăti fie-căruia din prețul căpătat.

Până atunci, din suma ridicată dela bancă s'ar da nainte anticipații potrivite, (de pildă pentru grîu în preț de 40 coroane, s'ar da cam 20—30 coroane ori mai puțin — după împrejurări și după om).

În chipul acesta s'ar putea ajunge la prețuri mai bune și s'ar putea scăpa de răul de a vinde cînd e efitin ca să cumperi cînd e scump!

Unde sunt oameni de înțeleși și cu averi statornice, s'ar putea face și așa, ca grîul de vînzare, odată ciuruit și socotit după clase — să fie lăsat sub lăcat la fiecare în coșurile lui de-acasă — adunat fiind grîul numai la vremea de vînzare.

Ceia-ce sfătuim să se facă la vînzarea grîului, să poate și e bine să se facă la vînzarea ovășului, a cucuruzului apoi a poamelor și altor produse!

Ca să scăpăm de primejdia de a nu avea nutreț la iarnă pentru vitele, cu a căror vînzare nu e bine să grăbim acum! — vă îndemnăm să sămănați acum mai ales mohor ori cucuruz de nutreț.

Mohorul poate fi sămănat și în luna Iunie, căci el să desvoaltă foarte repede — peste 6—8 săptămîni dela sămănare poate fi cosit și uscat! Nutrețul ce-l dă mohorul e bun și gustos.

Sămînță de mohor să găsește mai ales la negustorii de bucate din Arad, Virșeț, Buda-pesta, Timișoara etc.

Reuniunea econ. din Orăștie, și Reuniunea agricolă din Sibiu, cu plăcere va mijloci cumpărarea, dacă aceea să cere în citățimi de cel puțin 100 Kgrame. O sută Kgrame sămînță de mohor costă 17 până la 20 coroane. Suta de chilograme de baltacin costă între 28 și 30 coroane.

Pentru-ca să se poată face cumpărările mai bine, întovărășiți-vă cîte 10—20 ori mai mulți și comandați deodată și la un loc.

În același timp, acolo unde sunt pășuni și finațe de dat în arîndă, formați de grabă cîte o tovărășie ocazională și luați-le în arîndă! Tot așa să poate cumpăra prin o astfel de tovărășie fîn și altfel de nutreț, în cantități mari, cu prețuri foarte potrivite.

Lucrînd așa, nu ve-ți fi siliți să vindeți vitele în ruptul capului, prin ce stricați prețurile și vă faceți pagube!

Cu ori-ce sfaturi bucuroși vă stăm la îndemină. Numai puneți-vă pe lucru fără șovăire și fără amîinare, căci cel mai cuminte lucru este, ca în primejdie — să ne dăm mîna cu mîna, ca frații cei buni, și prin întovărășire putem ușura mult din năcazul și greul vieții!

Legea despre tovărășii.

(Din Legea comercială ungară, articolul 37 din 1875).

Capitolul III.

Adunarea generală, direcțiunea și comitetul de supraveghiere.

§. 240. Rînduiele §§. 176--181 despre adunarea generală a societăților pe acții să folosească și asupra tovărășiilor astfel, că drepturile, cari să cuvin acționarilor singuratici, să folosească prin tovareși singuratici, iar' drepturile rezervate totalității acționarilor, prin totalitatea tovareșilor.

Paragrafii pomeniți sună așa:

§. 176. Drepturile, cari le au tovareșii în afacerile societății, să îndeplinesc de tovareși în adunarea generală.

§. 177. Adunarea generală trebuie să se cheme cel puțin odată pe an.

Obiectele adunării generale sunt a să înșira în fiecare convocare. Hotărîri cu putere de drept să pot lua numai despre acele lucruri, cari sunt cuprinse în convocare. O abatere dela aceasta să face cu privire la o astfel de propunere care are de scop convocarea unei noaue adunări generale (de obște).

§. 178. Unul s'au mai mulți tovareși cari au a 10 parte din capitalul de întemeere, pe lîngă arătarea pricinii și a scopului, pot cere ori-cînd conchemarea adunării generale. Dacă convocarea nu să face de cătră oficiul îndreptățit în decurs de 8 zile dela cerere, atunci, la rugarea celor pe cari îi privește, o face tribunalul de care să țin.

Dacă dreptul de a cere conchemarea unei adunări generale este legat de cerința de a avea o parte mai mică din capitalul fundamental, atunci sunt hotărîtoare prescrierile din statute.

§. 179. Următoarele obiecte la tot cazul trebuie să se hotărască prin adunarea generală:

1. alegerea, înlăturarea ori absolvarea direcțiunii — cu abaterea cazului prevăzut în §. 183 — și a comitetului de supraveghiere.

2. examinarea (cercetarea) socotelilor, statorirea bilanțului și împărțirea ciștigului curat.

3. împreunarea cu altă societate.

4. încheierea contractelor de cartel, cari au de țintă purtarea tuturor afacerilor societății, cu scop de ciștig comun;

5. reducerea sau urcarea capitalului fundamental (asta la tovărășii nu să socotește!)

6. desfacerea societății și numirea de lichidatori (supraveghetori ai desfacerii), în fine

7. schimbarea statutelor.

Acele rînduiele, cari sau luat din prospect, în statute nu să pot schimba prin nici o hotărîre clus al adunării generale, cu abaterea cazurilor numite în legea aceasta.

§. 180. Despre fie-care adunare generală are a să lua proces verbal (protocol), în care să se scrie numele tovareșilor ce au fost de față precum și numărul quotelor ce înfățișau ei. Acest protocol al adunării generale, direcțiunea este obligată a-l așterne fără întîrziere tribunalului de care să ține, în original sau în copie legalizată.

§. 181. Acele hotărîri ale adunării generale, cari privesc schimbarea statutelor, desfacerea societății, sau împreunarea cu alta, sunt a să vesti de cătră direcțiune la tribunal pentru înscrierea în cartea firmelor comerciale. Înainte de înscriere,

hotărârile amintite n'au nici o valoare legală.

Publicarea celor înregistrate să cere numai atunci, când prin acele hotărâri s'au făcut unele schimbări în publicațiunile de mai nainte.

Cu privire la valoarea după lege a hotărârilor luate față de a 3-a persoană, sunt dătorii de măsură §§-ii 9 și 19 din Legea comercială.

§. 241. Cu privire la reprezentarea tovărășii, la alegerea, la drepturile și datorințele direcțiunii, sunt dătoare de ton și pentru tovărășii rînduilele §§-lor 182—193 și 197 din legea comercială.

Acești §§-i sună așa:

§. 182. Afacerile tovărășiei le coduce direcțiunea, care poate fi aleasă din una sau mai multe persoane dintre tovarăși, sau din alții, cu sau fără salar.

§. 183. Prima direcțiune poate fi numită de fondatori. Această numire însă, care are valoare cel mult pe timp de trei ani, trebuie anume să fie amintită în prospect (§. 150).

Membrii direcțiunii pot fi scoși ori cînd din postul lor de cătră adunarea generală, fără a să șterbi eventuale pretenziuni de despăgubire.

§. 184. Membrii direcțiunii trebuie înștiințați fără întîrziere la tribunalul competent, spre introducerea lor în registrul firmelor comerciale.

De odată cu înștiințarea ei sunt obligați a-și legaliza subscrierile acolo, sau a-și înainta subscrierile în formă legalizată.

Fie-care schimbare în privința membrilor direcțiunii trebuie de asemenea anunțată tribunalului competent spre introducerea în registrul firmelor comerciale.

Cu privire la valoarea de drept a astor-fel de schimbări față de a 3-a persoană să aplică dispozițiile §. 42 din legea aceasta.

§. 185. Direcțiunea subscrie firma societății în sensul statutelor. Subscrierea să face în acel mod că cei în drept adaugă subscrierea lor lingă firma societății.

§. 186. Societatea pe acții o reprezintă față de autorități și de a treia persoană direcțiunea.

Pentru validitatea intimațiu-

nilor, referitoare la societate e de ajuns, dacă acestea s'au făcut la mâna unui membru al direcțiunii.

§. 187. Indată-ce să vede din socoteli sau din bilanț, că societatea a perdut jumătate din capitalul fundamental, direcțiunea trebuie să convoace fără întîrziere o adunare generală, ca acționarii să poată lua hotărîre despre continuarea s'au disolvarea societății.

Dacă însă să constate, că averea societății nu poate acoperi toate datorile, atunci direcțiunea are a face arătare despre aceasta la tribunalul competent pentru deschiderea concursului.

§. 188. Prin afacerile încheiate de direcțiune în numele societății, societatea devine obligată și îndreptățită. Este indiferent, dacă afacerile s'au încheiat expres în numele societății ori dacă din împrejurări rezultă că, după voia contraheților, avea să se încheie pentru societate.

Membrii direcțiunii nu sunt responsabili personal față de a treia persoană pentru actele de drept și pentru obligamentele luate în numele societății.

§. 189. Direcțiunea este obligată față de societate a observa restricțiunile stabilite în statute sau în conclusele adunării generale, în privința dreptului de reprezentațiune. Dacă membrii direcțiunii trec peste marginile competenței lor, sau lucră contra prescripțiilor acestui capitol, ori a statutelor, atunci sunt responsabili solidar față de cel păgubit pentru orice daună cauzată chiar și atunci, dacă acțiunea lor, contrară legii și statutelor, să bazează pe un conclud al adunării generale.

§. 190. Restricțiunile drepturilor direcțiunii fixate în statute sau prin un conclud al adunării generale nu au valoare de drept față de a treia persoană.

§. 191. Dacă un membru al direcțiunii ridică protest contra unui conclud, sau a unei acțiuni a aceleia, îndată ce-i vine la cunoștință, și despre aceasta face arătare direcțiunii el nu este responsabil pentru concludul sau acțiunea respectivă.

§. 192. Dacă numărul membrilor direcțiunii scade la acel număr, care să recere pentru luarea de concluse în sensul statutelor, atunci membrii direcțiunii pot abdice de funcțiunea lor cu valoarea de drept, numai în adunarea generală.

§. 193. Conducerea afacerilor societății, precum și reprezentarea societății cu privire la această conducere, să poate încredința și altor plenipotențiați sau și funcționarilor societății. Referitor la aceștia să aplică în genere dispozițiile acestei legi, relative la plenipotențiații comerciali.

Roata vremii.

— Spicuirii și ocoșeli. —

S'a pornit șirul petrecerilor de vară, cu concertele și cu reprezentațiile lor teatrale. Ici-colo să ivește și cite un artist cu „concursul“ său. Abia avem și noi vre-o 8—10 artiști ai cîntării ori ai teatrului și totuși cu apropierea verii nu le prea găsim locul, unde să-și resfire bogăția sufletului și să-și chinuiască viața, ca să ne arate și nouă puterea și bogăția artei în românește. Să fim însă dreți și să spunem, că nu totdeauna publicul poartă vina. Știm că noi abia avem vre-o 20—30 centre, care ar putea da prilej potrivit pentru gustarea artei adevărate. Cei 8 ori 10 artiști ai noștri însă, nu prea țin samă de asta și cu intrarea „sezonului“ pleacă aproape fie-care razna unul cite unul. Un centru de-al nostru poate suporta 2 ori 3 veniri de artiști, în un sezon dar' cu greu poate la 8 ori 10 veniri.

Așa cum să face, atit artiștii cit mai ales publicul nostru, îndură pagube. Căci de cite ori trebuie să se lipsească de un artist adevărat pentru faptul că înaintea lui a ni-merit un altul — poate inferior?...

Să nu să găsească la noi nime care să se simtă chemat să rînduiască treaba asta? Dacă nu avem vre-un impresariu ori vre-un mecenat să o facă, — nu crede comitetul „Societății pentru Fond de Teatru“ că ar avea datorința să se gindească la o potrivită soluție? Doar' de un teatru să țin, pe lingă artiștii de scenă, și cîntăreții și violiniștii și flautiștii. De ce nu oarecă o grupare a puștinilor forțe artistice, pe care le avem ori le-am putea avea?

Cu o bună chibzuială și artiștii și publicul și-ar putea găsi îndestulirea, cel puțin în parte. Căci așa cum să face, e un chin și pentru artiștii noștri și pentru publicul mare...

An de an băncile noastre dau pentru tipărituri și registre suma de peste 300 mii coroane. Să vine dar' cite 1000 cor., pe fie-care zi de lucru. Și cu toate aceste cei de pe la băncile noastre nu să gîndesc să facă ori să prefacă o tipografie mare românească, ce ar face și editura de cărți, pe

care le-ar desface prin o mare și bine arangiată librărie românească...

Dacă nici atunci cînd avem toate mijloacele la îndemână, nu știm să ticluim un capital de vre-o 50—100 mii coroane, ca să cum-părăm mașini și litere pentru tipografie și cărți pentru librărie — de ce nu recunoaștem pe de întregul că noi nu ne știm nouă lucră? Ținem pe Posner și pe Waldner și pe Krafft și mai știu eu pe cine, și nu ne îngăduim „luxul“ să ne gîndim și pentru noi!

Asta nu-i nici spicuire, nici ocoșală fără e — un fapt ce trebuie să ne doară!

*

Alegerile din Austria, isprăvite cu învingerea socialiștilor, să pare că ne-au adus și pe noi în o momentană încîlcitură. Unele dintre gazetele noastre au scris de cite-va ori de odată și pentru și contra socializmului.

Ori cum ar fi acest „pentru — contra“, nouă ni-să pare cam nepotrivit. Căci ori are cineva simpatii pentru socializm, ori n'are. Dacă are, să o spună și să o argumenteze pe față, deschis; dacă n'are, să nu joace și pentru „pentru“ și pentru „contra“. Căci lumea să zăbunește...

În Sebeșul-săsesc s'au încurcat dragostile între fruntașii d'acolo. Și fiind-că ei între ei nu mai stau de vorbă, — au pornit'o să vorbească prin gazete, ca să știm cu toții că -- ei nu să pot înțelege. Destul de rău. Abia am scăpat de „lămuririle“ din Caransebeș, de cele din Nădlac, apoi din Timișoara, din Cluj, de prin Bihor, și mai știe sfîntul de pe unde, și iată-ne că din nou avem „onoarea“, ca „să judece marele public“...

Ingrozitoare onoare! De ce nu să pot spăla și la noi rufele a casă în familie, căci e o curată îndrăzneală, să crezi, că marele public nu e bun de alta, decît să judece învrăjbirile personale din un loc ori din altul. Faptele doar' glăsuiesc. La ce dar' atîta puzderie de vorbă supărătoare?

În loc să ne tot țigănim, mai bine e să muncim, cu rost și cu înțelegere frățească, căci atunci „marele public“ va ști să judece și va judeca de fapt mai măgulitor și mai cu drag.

STIRI

Țăsături — vîndute prin tovărășie. În comuna Magyarbikal din părțile Huedinului, este o tovărășie de consum (boltă) și valorizare, în legătură cu centrala bolților „Hangya“ din Budapesta. Conducătorii acestei tovărășii, văzînd că renumitele țăsături și cusături de pe la Călata (zise ungurește „Kalotaszegi“) sunt adunate de agenți speculanți și care plătesc foarte rău — au hotărît să pri-mească să vîndă lucrurile de mână

